

Fert

Uluslararası hukukun kişileri arasına en son katılan ferttir. Uluslararası hukuk önceleri ferdin uluslararası ceza sorumluluğu ile ilgilenmiştir. Daha sonra, “insan haklarının uluslararası alanda korunması” konusu, ferdin uluslararası hukuk kişiliğinin önemli bir cephesini oluşturmuştur. Bu konu, giderek aynı başlığı taşıyan ayrı bir disiplin haline gelmiştir. Bu kısa notta, “azınlıklar” ve “mültecilerin hukuki statüleri”ne daha fazla yer ayırmak ve tekrardan kaçınmak için, SBF’de ayrı bir ders olan insan hakları ile ilgili konular üzerinde durulmamıştır.

Azınlıklar

Azınlık, bir devletin ülkesinde yerleşmiş bulunan ve diğerlerinden ırk, dil ya da din açısından farklı durumda olan kişilere denilir. Uluslararası hukukta, insan hakları ile ilgili düzenlemeler bir yana bırakılacak olursa, azınlık rejimi tanımlayan evrensel olarak geçerli bir hukuk kuralı yoktur. Azınlıklar rejimi, her bir somut durumda kendine özgü kurallarla düzenlemektedir. Bu düzenlemelerde, bir genelleme yapılacak olursa, azınlıkları ayırt eden ölçülerin din, dil, etnik köken, ırk olduğu, azınlık haklarının da, azınlığın çoğunlukla eşitliğini sağlayan ve azınlığın farklılıklarını koruyan haklar olduğu görülmektedir. Aynı genelleme çerçevesinde, azınlık haklarının, yasalar, uluslararası örgütler, karma komisyonlar ve uluslararası yargı organları aracılığıyla güvence altına alındığı söylenebilir.

Türkiye’de azınlıklar

Türkiye’deki azınlıklar ve azınlıkların hakları Lozan Barış Andlaşması (LBA) ile düzenlenmiştir. LBA I. Bölüm, III. Kesim “Azınlıkların Korunması” başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında yer alan 37-44. maddeler Türkiye’deki azınlıklara ilişkin düzenlemeler içermektedir. LBA’da azınlıkların kimler olduğu teker teker sayılmamış, Müslüman olmayanların azınlık olduğu belirtilmiştir. Buna karşılık, Konferans tutanakları incelendiğinde, Türkiye’deki azınlıkları, Rum, Musevi, Ermeni, Nesturi, Asuri ve Bulgarların oluşturduğu görülür.

Azınlıkların çoğunlukla eşitliğini sağlayan hakları

Türk Hükümeti, Türkiye’de oturan herkesin, doğum, bir ulusal topluluktan olma, dil, soy ya da din ayırımı yapmaksızın, hayatlarını ve özgürlüklerini korumayı tam ve eksiksiz olarak sağlamayı yükümlenir (LBA md. 38/1). Türkiye’de oturan herkes, her inancın, dinin ya da mezhebin, kamu düzeni ve ahlak kurallarıyla çatışmayan gereklerini, ister açıkta isterse özel olarak, serbestçe yerine getirme hakkına sahip olacaktır (LBA md. 38/2). Azınlıklar, bütün Türk vatandaşlarına uygulanan ve Türk Hükümeti’nce, ulusal savunma amacıyla ya da kamu düzeninin korunması için, ülkenin tümü ya da bir parçası üzerinde alınabilecek tedbirler saklı kalmak şartıyla, dolaşım ve göç etme özgürlüklerinden tam olarak yararlanacaklardır (LBA md. 38/3). Azınlıklar, Müslümanların yararlandıkları aynı vatandaşlık haklarıyla siyasal haklardan

yararlanacaklardır (LBA md. 39/1). Türkiye’de oturan herkes, din ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşit olacaktır (LBA md. 39/2). Din, inanç ya da mezhep ayrılığı, hiçbir Türk vatandaşının vatandaşlık haklarıyla siyasal haklarından yararlanmasına, özellikle kamu hizmet ve görevlerine kabul edilme, yükseltme, onurlanma ya da çeşitli mesleklere ve iş kollarında çalışma bakımından, bir engel sayılmayacaktır (LBA md. 39/3).

Azınlıkların farklılıklarını koruyan hakları

Herhangi bir Türk vatandaşının, gerek özel gerekse ticaret ilişkilerinde, din, basın ya da her çeşit yayın konularıyla açık toplantılarında , dilediği bir dili kullanmasına karşı hiçbir kısıtlama konulmayacaktır (LBA md. 39/4). Türkçe’den ayrı bir dil konuşan Türk vatandaşlarına, mahkemelerde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri bakımından uygun düşen kolaylıklar sağlanacaktır (LBA md. 39/5).

Giderlerini kendileri ödemek üzere, her türlü hayır kurumlarıyla, dinsel ve sosyal kurumlar, her türlü okullar ve buna benzer öğretim ve eğitim kurumları kurmak, yönetmek ve denetlemek ve buralarda kendi dillerinin serbestçe kullanmak ve dinsel ayinlerini yapmak konularında eşit haklara sahip olacaklardır (LBA md. 40).

Genel eğitim konusunda, Türk Hükümeti, azınlıkların önemli bir oranda oturmakta oldukları il ve ilçelerde, azınlık çocuklarına ilkokullarda ana dilleriyle öğretimde bulunulmasını sağlamak bakımından, uygun düşen kolaylıkları gösterecektir. Bu hüküm, Türk Hükümetinin, söz konusu okullarda Türk dilinin öğrenimini zorunlu kılmasına engel olmayacaktır (LBA md. 41/1).

Türk Hükümeti, azınlıkların aile durumlarıyla (statüleriyle aile hukukuyla) kişisel durumları (statüleri, kişi halleri) konusunda, bu sorunların, söz konusu azınlıkların gelenek ve görenekleri uyarınca çözülmesine elverecek bütün tedbirleri almayı kabul etmiştir (LBA md. 42/1). Medeni Kanunun kabulü, bu hükümlere duyulan ihtiyacı ortadan kaldırmış, Museviler, Ermeniler ve Rumlar, böyle bir ayrıcalığa gerek kalmadığını bildirmişlerdir.

Türk hükümeti, söz konusu azınlıklara ait kiliselere, havralara, mezarlıklara ve öteki din kurumlarına tam bir koruma sağlamayı yükümlenmiştir. Azınlıkların Türkiye’deki vakıflarına, din ve hayır işleri kurumlarına her türlü kolaylıklar ve izinler sağlanacak ve Türk Hükümeti, yeniden din ve kurumları kurulması için, bu nitelikteki öteki özel kurumlara sağlanmış gerekli kolaylıklardan hiçbirini esirgemeyecektir (LBA md. 42/3).

Azınlık Türk vatandaşları, inançlarına ya da dinsel ayinlerine aykırı herhangi bir davranışta bulunmağa zorlanamayacakları gibi, hafta tatili günlerinde mahkemelerde hazır bulunmamaları ya da kanunun öngördüğü herhangi bir işlemi yerine getirmemeleri yüzünden haklarını yitirmeyeceklerdir(LBA md. 43/1).

LBA azınlıklar rejiminin güvenceleri

Türkiye, LBA md. 38- 44 hükümlerinin temel yasalar olarak tanımlanmasını ve hiçbir kanunun, hiçbir yönetmeliğin ve hiçbir resmi işlemin bu hükümlere aykırı ya da bunlarla çelişir olmamasını ve hiçbir kanun, hiçbir yönetmelik ve hiçbir resmi işlemin söz konusu hükümlerden üstün sayılmamasını kabul etmiştir (LBA md. 37).

Türkiye, "Azınlıkların Korunması" başlığını taşıyan LBA I. Bölüm, III. Kesimde yer alan md. 44'den önceki hükümlerin, Türkiye'deki azınlıklarla ilgili olduğu ölçüde, uluslararası nitelikte yükümlülükler oluşturmalarını ve Milletler Cemiyeti'nin (MC) güvencesi altına konulmalarını kabul eder (LBA md. 44/1). Bu hükümler, MC Meclisinin çoğunluğunca uygun bulunmadıkça değiştirilemeyecektir (LBA md. 44/1). Türkiye söz konusu hükümlerle ilgili olarak Türk Hükümeti'yle imzacı öteki devletlerden herhangi biri ya da MC Meclisine üye herhangi bir başka devlet arasında görüş ayrılığı çıkarsa, bu anlaşmazlığın, MC Misakı md. 14 uyarınca uluslararası nitelikte sayılmasını kabul eder. Türk Hükümeti böyle bir uyuşmazlığın, öteki taraf isterse, Uluslararası Sürekli Adalet Divanı'na götürülmesini kabul eder.